

Hıristiyanlıkta ve Kur'an tefsirlerinde Hz. İsa'nın mucizeleri

Betül AVCI

Bu yazıda, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an tefsirleri ile sınırlı kalarak, Hz. İsa'nın mucizeleri üzerine kurulu mukayeseli bir dinler

tarihi çalışması yapılmaya çalışılacaktır. Burada amaç, Hıristiyanlık ve İslam'ın Hz. İsa'nın mucizelerine yaklaşımı çerçevesinde bu geleneklerin ayrılan ve benzeşen yönlerini irdelemektir.¹

Ashında Hz. İsa'nın mucizelerinin algılanış biçimlerinin İslami gelenekte, Hz. Muhammed'in hayatı üzerine yapılmış çalışmaları ne yönde etkilediği konusu da üzerinde durulmaya değer görünüyor.² Bu çalışmada mucizelerle başlamak suretiyle başka bir araştırmada, tezimizi bu konu üzerine kurarak, bu etkiyi irdelemek niyetindeyiz.

Bu noktada şunu da hemen belirtmeliyiz ki, dinler tarihi açısından bakıldığında vahyin sürekliliği üzerine vurgu yapan Kur'an-ı Kerim vahiy geleneğinin bir devamı olarak, hiç duyulmamış hikâyeler vahiyte iddiasında değildir:

“Ve sana (ey Peygamber), hakikati ortaya koyan bu ilahî kelamı, geçmiş vahiylerden (bugüne kalanı) tasdik edici ve içinde hangi doğruların bulunduğunu belirleyici olarak indirdik.” (*Mâide* 5:58)

Burada mucizelerin bilimsel ya da tarihî gerçekliğe sahip olup olmadıkları sorusu söz konusu edilmeyecek, konunun inanç geleneğindeki işlevi araştırılmaya çalışılacaktır. Konuya öncelikle Yeni Ahit ve Hıristiyan geleneğinin bakışı ile başlamak gerekmektedir.

A. Yeni Ahit'te ve Hıristiyan Geleneğinde Hz. İsa'nın Mucizeleri

Mucizelerini söz konusu etmeden önce Hıristiyan inancında Hz. İsa'nın algılanış şekillerine kısaca değinmek gerekmektedir. Yeni Ahit'te “Tanrı Oğlu”, “İnsan Oğlu”, “Mesih”, ve “Logos” olarak adlandırılan Hz. İsa, bir “Hikmet Öğreticisi”, “Sosyal Peygamber”, “Eskatolojik

¹ Bu konuda bkz. M.R. Waldman, “New Approaches to ‘Biblical’ Materials in the Qur'an”, *The Muslim World*, LXXV (1985), 1-16.

² Bu konuda bkz. G.D. Newby, “The Sirah as a Source for Arabian Jewish History: Problems and Perspectives”, *JSAI*, VII (1986).

Peygamber” rollerine sahiptir. Bize göre “Tanrı’nın Kelimesi’nin (Logos)” Hz. İsa’nın şahsında tecessüd ettiği fikri, onun ilahî olması iddiasına giden yolu açmaktadır. Bu anlayış daha sonra zamanla “Teslis (Üç Tanrı)” inancına dönüşecektir.³ Buna paralel olarak Hz. İsa’nın tanrısal varlığını kanıtlama amacıyla pek çok iddianın öne sürüldüğünü görüyoruz.⁴ Onun gösterdiği mucizelerin yanı sıra bakire bir anneden doğması, kişiliği, öldükten sonra dirilmesi, ve Tanrı katına yükselmesi bu iddialara örnek teşkil etmektedir.

Fakat o, Kitab-ı Mukaddes’te mucizeler gerçekleştiren tek şahıs değildir. Eski Ahit pek çok peygamberin mucizelerini hikaye etmektedir.⁵ Örneğin, Eski Ahit’te bahsi geçen bu peygamberler, İşaya’nın Hezekiyel’i iyileştirmesi örneğinde olduğu gibi, hastaları iyileştirmekte, ölüleri diriltmekte ve az bir yiyeceği çoğaltmaktadırlar. Hz. İsa’nın havarileri de, Markos 6, Luka 9, Matta 10’da görüldüğü üzere Hz. İsa’nın izniyle pek çok mucize gerçekleştirmişlerdir.⁶ Pekiyi, Hz. İsa’nın mucizeleri diğerlerinin-kilerden ne yönde farklıydı?

İlk dönem kilisede, Van der Loos’un da *The Miracles of Jesus* adlı eserinde savunduğu gibi, mucizeler Hz. İsa’nın tanrısal varlığının kanıtı olarak görülse de⁷, kanaatimizce Yeni Ahit’teki bu konuyla ilgili bölümlerden bu sonuç çıkmaz.

Hz. İsa’nın mucizelerinin, onun tanrısal varlığının kanıtı olduğunu öne süren pek çok din bilimciye göre, mucizeler sadece insanların imana erme-

3 Yeni Ahit’te “Üç Tanrı” anlayışı açıkça görülmezken bu dogma daha sonraları Patristik dönemde, Hellenistik felsefenin de etkisiyle, gelişmiştir. Aynı zamanda, Yahudi ve Eski Ahit kökenli “Logos” düşüncesinin de dönemin Hellenistik anlayışının etkisiyle Hz. İsa’nın tanrısal varlığı ile ilgili iddialarda önemli rol oynadığı görülür. Bu konuda, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yaptığımız *Erken Dönem Hıristiyan Teolojisinde Logos Doktrini* başlıklı basılmış yüksek lisans tezimiz faydalı olabilir.

4 Hıristiyanlık Teslis inancı konusunda pek çok farklı yoruma sahip olsa da gerçekte yaygın olan anlayışla “İsa’da tecessüd etmiş Tanrı” fikri geçerlidir. Bu noktada, İslam’ın anlayışından farklı olarak, Hz. İsa’nın Tanrı olması kastedilmektedir.

5 Bkz. Ek I.

6 Justin Martyr’in *İlk Savunma (First Apology)* adlı eserinden öğrendiğimize göre, bu şekil mucizeler gerçekleştirmek zamanının Yunan düşüncesinde de yaygındı. Yunan Tanrısı Perseus, Tanrı Zeus tarafından bakire bir anneye ilka edilmiştir. Perseus’un da sakatları, felçlileri, doğuştan körleri iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi yaygındır.

7 Van der Loos, *The Miracles of Jesus*, Leiden: E.J. Brill, 1965, s. 241-243. Görüşünde, Thomas Aquinas’a ve Origen’e dayanan Van der Loos, “İsa’nın tanrısal olması” ile “tanrısal gücü” açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Kanaatimizce pek çok din bilimci “İsa’nın ilahî varlığı” ile “İsa’ya verilen ilahî gücü” birbirine karıştırmaktadır. Din bilimciler Hz. İsa’nın tanrısal bir varlık olduğu sonucuna ulaşmakta “tecessüd” ve “Teslis” düşünceleriyle, bu anlayışlardan ayrılmayan “teşbihî dili” kullanıyor olmalılar.

leri için dikkatlerini çekmek amacıyla olamaz. Rene Latourelle'ye göre, "İsa deniz üzerinde yürümekle, kişiliğindeki doğaya hakim olan aşkın güç ile bir olan gizi vahiyetmiştir. Bu vahiyde zihinleri aydınlatacak kadar şavk, ve iradeleri hür bırakacak kadar sır mevcuttur."⁸ Ve Hz. İsa'nın fırtınayı durdurma mucizesiyle ilgili olarak onun ölüm, hastalık ve doğa güçlerine hakim olduğunu vurgulamakta, bunun ise Hz. İsa'nın insanlar arasındaki Tanrı olmasından kaynaklandığını savunmaktadır.⁹

Hz. İsa'nın tanrısal varlığının kanıtlanması ve onun "Tanrı" olduğu iddiasına giden yolun açılmasında Hz. İsa'nın İnciller'de mucizeleri kendi adına yaptığını söylemesi oldukça etkili olmuştur.¹⁰ Bununla birlikte Yeni Ahit'te pek çok yerde Tanrı'nın Hz. İsa'nın şahsında pek çok mucize gerçekleştirdiği geçmektedir.¹¹ Bu anlayış Havarî Petrus'un Pentekost¹² konuşmasında açıkça görülmektedir: "Nasıralı İsa, aramızda iken Tanrı onun vasıtasıyla kudretli işler, harikalar ve alametler yapmak suretiyle onu tasdik etmiştir." (Resullerin İşleri 2:22)

Buradan hareketle diyebiliriz ki, mucizeler Tanrı'nın Kadir-i Mutlaklığının ve Hz. İsa'nın O'nun adına hareket ettiğinin göstergesidir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, Hz. İsa'nın mucizeleri üzerinde pek çok farklı görüş bulunmaktadır. Hz. İsa'nın tanrısal varlığı ya da onun ve mucizelerinin Tanrı'dan gelen işaretler olması ile ilgili Yeni Ahit'teki bölümler farklı gö-

8 R. Latourelle, *The Miracles of Jesus and the Theology of Miracles*, New York: Paulist Press, 1988, s. 147-148.

9 Latourelle, a.g.e., s. 110.

10 Markos 1:22; 1:27; 1:41; 2:10; 2:28; 4:41; 6:7; Matta 7:29; 10:1.

11 Mucizeleri gerçekleştirme gücü Baba'dan gelmektedir (Matta 10:20; 11:27; 12:28; 15:31; 20:23); İsa, Baba tarafından gönderilmiştir (Markos 9:37); Baba, İsa'dan üstündür (Markos 6:14; 10:18; 13:32); Baba İsa'ya güç vermiş, o da Baba'nın iradesini gerçekleştirmektedir. Baba, İsa'nın şahsında fiillerini gerçekleştirmektedir (Yuhanna 5:19-30; 6:38; 10:18; 12:49; 14:10). Aynı zamanda Luka ve Resullerin İşleri'de İsa'nın Kutsal Ruh ile dolu olması üzerinde sıklıkla durulmuştur.

Resullerin İşleri 2:22; Tanrı, İsa vasıtasıyla mucizeler gerçekleştirmektedir.

Luka 1:35; Kutsal Ruh Meryem'e gelir.

Luka 4:1; İsa, Kutsal Ruh ile doludur.

Luka 4:18; Ruh onun üzerindedir.

Luka 5:17; Tanrı'nın iyileştirme gücü onunla birlikte.

Luka 3:22; Ruh onun üzerindedir.

Resullerin İşleri 19:38; Tanrı onunladır.

Luka 18:43; Hamd Tanrı'ya edilmektedir.

Luka 10:22; Herşey ona Baba tarafından verilmektedir.

Luka 11:20; Tanrı'nın parmağı ile cinleri çıkarmaktadır

Korintoslulara Birinci Mektup 6:14'te Tanrı'nın gücü İsa'yı ölümler arasından kıyam ettirmekte; Resullerin İşleri 2:24'de Tanrı onu diriltmektedir.

12 Hıristiyan inancına göre, Kutsal Ruh'un Havarilerin üzerine indiği zaman (Resullerin İşleri 2:1-4).

rüşlere açık görünmektedir. Bu noktada *theios aner*¹³ fikri akla gelmektedir. Alan Richardson *The Miracle Stories of the Gospels* adlı eserinde bu konuya şöyle değiniyor,

Şurası açıktır ki, İsa'nın mucizelerinin, tipik Hellenistik bir şahsın ortaya koyduğu olağan dışı işlerden olduğunu söylemek Yeni Ahit'in yaklaşımına tamamen terstir. Yeni Ahit, mucizeleri İsa'nın gücünün ve Tanrı'nın kurtarma isteğinin açılmanması olarak göstermektedir... Mucizelerin, ilk dönem Kilise'nin anlayışından soyutlanmaları mümkün değildir.¹⁴

...

Böylece mucizelerin sadece hayret uyandırmak için anlatılan yarı insan, yarı Tanrı olan efsanevi bir kahramanın olağanüstü hikayeleri değil, gerçek amacı Tanrı'nın kurtarıcı gücünün açılmasını iman edilmesini sağlamak olan İncil öğretisinin önemli bir parçası olduğu görülecektir.¹⁵

Bu noktada Hıristiyanlık ve Yahudilikteki Tanrı anlayışı arasındaki fark dikkat çekmektedir. Richardson'un da belirttiği gibi "İbrani anlayış Tanrı'yı fiilleriyle bilirken, Hıristiyanlık Tanrı'yı ontolojik olarak algılama çabasıdadır".¹⁶ Burada üzerinde durulması gereken nokta, Hz. İsa'nın tanrısal varlığı ve tecessüd etmiş Tanrı oluşu vurgulanırken, mucizelerin Yüce Tanrı'nın Hz. İsa'nın şahsında gücünü ortaya koyması olarak neden algılanmadığı sorusudur.¹⁷ Hıristiyanlık, son dönem Yahudilikte gördüğü Tanrı ile insan arasındaki büyük uçurumu Hz. İsa'nın mucizevi varlığı üzerine vurgu yaparak kapatmaya çalışmış; bu anlayış ise zamanla "İsa'da tecessüd etmiş Tanrı" ile "İsa'da müşahhaslaşmış Tanrı'nın Kelimesi" kavramlarının teşbihî dilin de etkisiyle karıştırılmasına sebebiyet vermiştir.

Bu sorunu başka bir araştırmaya bırakarak, Hz. İsa'nın mucizeleri üzerine çağdaş Katolik bir yoruma yer vermek istiyoruz. Papa II. Jean Paul'e göre,

Havari Petrus tarafından Kudüs'teki Pentekost konuşmasında sözü edilen ve Tanrı tarafından İsa'nın kutsal görevinin ispatı olan "ilahî

13 Hellenistik anlayıştaki "İlahi insan", insan-Tanrı.

14 A. Richardson, *The Miracle Stories of the Gospels*, London: Scm Press, 956, s. 16-17.

15 *A.g.e.*, s. 18-19.

16 *A.g.e.*, s. 1-19.

17 Bu konuda bkz. H.C. Kee, "Excursus on the 'Divine Man'", *Miracle in the Early Christian World*, New Haven: Yale University Press, 1983, s. 297-299. Buradaki bakış açısına göre insanlık zaman zaman kesin ve ontolojik anlamda algılayabileceği bir Tanrı inancını kaybettiğinde, bu boşluğu reel dünya dışından geldiğine inandığı *theios aner* fikriyle doldurmaya çalışmıştır. Ayrıca bkz. C. Holladay, *Theios aner in Hellenistic Judaism*, Missoula, MATA: Scholars Press, 1977.

işler ve işaretler” dikkatlice incelenecek olursa İsa'nın bu mucizeleri kendi şahsı adına gerçekleştirdiğini görürüz. Burada görülüyor ki, İsa kendi varlığının ve ilahî gücünün ve aynı zamanda Baba ile ayrılmaz bütünlüğünün farkındadır.

Kendisine yalvaran cüzzamıyla ilgili olarak, “Şefkatle dolu olan İsa'nın verdiği emir basit bir insana değil daha ziyade Tanrı'ya yaraşır: *Yapacağım. Tertemiz ol!*”¹⁸

Papa II. Jean Paul'e göre bazı mucizeler Hz. İsa'yı “Mesih”, “Dünyanın Kurtarıcısı”, “Tanrı'nın Oğlu”, “varlık olarak Baba ile bir, yaratmaya ve varlıklar üzerinde Baba ile eşit derecede Hakim”¹⁹ olarak ortaya koyarken diğerleri de “kurtuluş”, “merhamet ve sevgi”,²⁰ “imana çağırma”,²¹ “doğüstü düzenin açılacağı olma”²² özelliklerine sahiptir.

Özetleyecek olursak, Papa II. Jean Paul'e göre tüm mucizeler “tecessüd” fikriyle doğrudan bağlantılıdır. “Aslında, tüm diğer ‘işaretler’ tecessüd gerçeğinde saklı bulunmaktadır; onlar bu gize ışık tutmakta ve ona tanıklık etmektedirler.”²³ Kısaca denilebilir ki, Yeni Ahit'te geçen Hz. İsa'nın mucizeleri Hıristiyanlık açısından, Teslis ve Tecessüd inancı olmadan pek de önemli görünmemektedirler.

Hıristiyan bakış açısını burada bırakarak Hz. İsa'nın mucizelerini İslam geleneğinin nasıl yorumladığını görmeye çalışalım. Kur'an'da Hz. İsa'nın mucizeleriyle ilgili başlıca iki ayet vardır. Bu ayetlerde Hz. İsa çamurdan bir kuş yapmış ve ona üfleyerek can vermiş, körü ve cüzzamıyla iyileştirmiş, ölüleri diriltmiş ve gayble ilgili bilgiler vermiştir. Ayrıca bunlara semaya yükselme hadisesi, daha beşikte iken konuşması ve bakire bir anneden babasız olarak dünyaya gelmesi eklenebilir.

İci'ye göre, Allah doğruluğunu ve güvenilirliğini kanıtlamak istediği kişinin şahsında mucizeler yaratarak kendi kudretini sergiler. Örneğin, elçisininin va'z u nasihatleri ile insanlığı kurtuluşa erdirmesi gibi. Sonuç olarak, bu olağanüstü olay Allah'ın adeti üzere, insanların gönderilmiş olan elçiye inanmalarını sağlar.²⁴

B. Kur'an'a ve İslam Geleneğine göre Hz. İsa'nın Mucizeleri

O, İsrailoğullarına bir elçi olacak (ve onlara şöyle diyecek): Size Rabbinizden bir mucize getirdim: Size çamurdan bir kuş sureti yapar, ona üflerim ve Allah'ın izni ile o kuş oluverir. Yine Allah'ın iz-

18 John Paul II, *Wonders and Signs, The Miracles of Jesus*, (haz. B. J. Groeschel), Boston: St. Pauls Books and Media, 1990, s. 21.

19 *A.g.e.*, s. 39-40.

20 *A.g.e.*, s. 47.

21 *A.g.e.*, s. 55.

22 *A.g.e.*, s. 63.

23 *A.g.e.*, s. 66.

24 A.J. Wensick, “Mu'djiza”, *The Encyclopedia of Islam*, 1993, cilt VII, s. 295.

ni ile körü ve alacalıyı iyileştirir, ölüleri diriltirim. Ayrıca evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer inanan kimseler iseniz, bunda sizin için bir ibret vardır. (*Âl-i İmrân* 3:49)

Allah o zaman şöyle diyecek: “Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve annene verdiğim (nimetimi) hatırla! Hani seni mukaddes ruh (Cebrail) ile desteklemiştim; (bu sayede) sen beşikte iken de yetişkin çağında da insanlarla konuşuyordun. Sana kitabı (okuyup yazmayı), hikmeti, Tevrat ve İncil’i öğretmiştim. Benim iznimle çamurdan, kuş şeklinde bir şey yapıyordun da ona üflüyordun, hemen benim iznimle o bir kuş oluyordu. Yine benim iznimle anadan doğma körü ve alacalıyı iyileştiriyordun. Ölüleri benim iznimle (hayata) çıkarıyordun. Hani İsrailoğullarını (seni öldürmekten) engellemiştim; kendilerine apaçık deliller (mucizeler) getirdiğin zaman içlerinden inkâr edenler, “Bu, apaçık bir sihirden başka bir şey değildir” demişlerdi. (*Mâide* 5:110)

Bu iki ayeti çıkış noktası olarak Taberî (ö. 923), Râzî (ö. 1209), Kurtubî (ö. 1272), mutasavvıf İbn Arabî (ö. 1240) ve günümüz Kur’ân yorumcularından olan Muhammed Esed (ö. 1992)’in bu konudaki yorumlarına yer vermeye çalışacağız.

Erken dönem Hıristiyan-Müslüman polemikleri, genelde Hıristiyanlık Hz. İsa’nın mucizelerini onun tanrısal varlığının kanıtı olarak sunduğundan, Hz. İsa’nın mucizeleri üzerine yoğunlaşmıştı. Bu alanda Ali et-Taberî (ö. 855) ve İsa el-Varrak’ı zikretmek gerekir.²⁵ Bu dönemde bu polemiklerin dayandığı iki tez vardır. Buna göre mucizeleri, Hz. İsa’nın tanrısal varlığının ispatı değildir, çünkü:

– Eski Ahit’te adı geçen pek çok peygamber de ölüleri diriltmiş, hastaları iyileştirmiş ve Allah katına yükselmiştir.²⁶

– Kur’ân’da da Yeni Ahit’te de mucizelerle ilgili olarak “Allah’ın izniyle” ifadesi göze çarpmaktadır.

Taberî, tefsirinde *Âl-i İmrân* 3:49’u yorumlarken *bi ayeti min Rabbikum* ibaresinin Hz. İsa’nın nübüvvetinin işaretlerle kanıtlanması anlamında kullanıldığını savunmaktadır, ve bu işaretler Hz. İsa’nın Allah’ın izni ile gerçekleştirdiği mucizelere delalet etmektedir. Taberî, İbn İshak’a dayanarak Hz. İsa’nın çamurdan bir kuş yapmasını anlatır. Hz. İsa okulda arkadaşları ile otururken,

Bir parça çamur alarak arkadaşlarına sordu: “Bu çamurdan bir kuş yapayım mı?” Onlar da: “Bunu yapabilir misin?” dediler. İsa da “Evet, Rabbimin izni ile yaparım” dedi. Sonra da çamurdan bir kuş yaptı ve ona üfleterek “Allah’ın izni ile kuş ol!” dedi. O da uçan

25 Bkz. D. Thomas, “The Miracles of Jesus in Early Islamic Polemic”, *Journal of Semitic Studies*, XXXIX (1994), 241,-243.

26 Bkz. Ek I.

bir kuş oldu. Daha sonra çocuklar giderek bu olayı hocalarına anlattılar ve bu haber yayıldı.²⁷

Taberî, İbn Cüreyc'e dayanarak Hz. İsa'nın en karmaşık kuş olan bir yarasa meydana getirdiğini yazar.²⁸

Cüzzamlı ve körün iyileştirilmesi hususunda, "kör" olarak tercüme ettiğimiz Arapça aslı *ekmeb* olan kelimenin pek çok anlamını sıralar. Bazı yorumculara göre körden kasıt "gündüz görüp gece görmeyen" demek iken, bazılarına göre "gözdeki geçici bir rahatsızlık" ya da "görmesi zayıf olan" anlamlarında kullanılmıştır. Fakat Taberî'ye göre bu yorumlar ikna edici değildir. Çünkü "nübüvvetin ispatı kuvvetli delil ister. Bu sebeple ancak doğuştan kör bir kimsenin iyileştirilmesi Hz. İsa'nın kendine inanmayanlara karşı kullanabileceği bir mucize olabilir". Hz. İsa zamanında geçici hastalıkların ilaçla tedavisi mümkündü. Aynı durum cüzzam hastalığı için de geçerli idi.²⁹

Ölülerin diriltilmesi konusunda Taberî'ye göre Hz. İsa Allah'tan o ölü-yü diriltmesini ister o da Allah'ın izniyle tekrar canlanırdı. Vehb b. Münebbih'e göre, Hz. İsa üç yıllık nübüvveti süresince elli bin kişiden fazlasını iyileştirmiştir ki, bu da Allah'ın lütfudur.³⁰

Taberî, İbn İshak'a dayanarak, Hz. İsa'nın dokuz ya da on yaşlarındayken hocasından bile daha bilgili olduğunu yazar. Hz. arkadaşlarına o an ailelerinin ne yaptığını ve neler yemekte olduklarını söylerdi.³¹

Bunlar onun nübüvvetinin, Allah'ın elçisi olduğunun delilleridir.³² Ayrıca Taberî *Tarih*'inde İbn Abbas'tan rivayetle şöyle der: "Küçüklüklerinde konuşan dört kişi vardı: Bunlar Firavun'un torunu, Yusuf'un şahidi, Cüreyc'in arkadaşı ve bir de Meryem oğlu İsa."³³

İbn Kesir'e göre, Hz. İsa'nın mucizeleri Hz. Musa ve Hz. Muhammed'inkiler kadar önemlidir. Hz. Musa zamanında sihir çok yaygındı ve bu yüzden Allah onu bu sihri gölgede bırakacak mucizelerle gönderdi. Hz. İsa zamanında hekimler önemliydi. Bu sebeple ona da şifa verme (ve ölüleri diriltme) mucizesi verilmiştir. Kur'an ise Hz. Muhammed'e, şiiirin altın çağında olduğu dönemde indirilmiştir.³⁴

Kurtubî'ye göre ise, "çamurdan kuş yapmak ve ona üfleme fiili İsa'ya aitken, yaratma fiili Allah'a aittir. Buna benzer şekilde İsa'nın anne karnı-

27 Taberî, *Cami'ul-beyan 'an te'vili'l-Kur'an*, Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1992, cilt III, s. 274.

28 *A.g.e.*, s. 274.

29 *A.g.e.*, s. 275-276.

30 *A.g.e.*, s. 277.

31 *A.g.e.*, s. 277.

32 *A.g.e.*, s. 279.

33 Taberî, *Tarihü't-Taberî: Tarihü'l-Ümem ve'l-Müluk*, Beyrut: Daru Süveydan, 1967, cilt I, s. 339.

34 İbn Kesir, *Fethü'l-kadir tebzibi tefsiri İbn Kesir*, Daru Lübnan Li't-Tıbaa, 1992, cilt I, s. 480-81.

na düşmesi sırasında da Meryem'e üfleme işi Cebrail tarafından gerçekleştirilmiş olsa da yaratma fiili Allah'a aittir".³⁵

Kurtubî ve Şevkanî'ye göre doğuştan kör ve cüzzamlının iyileştirilmesi bu hastalıklar müzmin olduğu için çok önemlidir.³⁶

Râzî, Enbârî'ye dayanarak, yaratma olarak çevirdiğimiz Arapça *halaka* terimini açıklamaya çalışır. Bu terim daha çok Allah'a has bir fiildir. Râzî'ye göre, yalnızca Allah'a ait olan "yoktan var etme" anlamının yanı sıra *tak-dîr* (ölçme, belirleme), *tesviye* (düzenleme, düzeltme) ve *tasvîr* (meydana getirme, yapma) anlamlarına da gelmektedir.³⁷ Râzî, M. Ayoub'un kitabında ele aldığı gibi, "Allah İsa'ya, üflediği şeylerin canlanmasını sağlayan özel bir güç mü verdi; yoksa, İsa üflediğinde, o şeye can veren Allah'tı da bu yolla mucizelerin hakikati mi açıklanıyordu?" sorusunu ikinci anlayışı destekler mahiyette cevaplar, ve buna delil olarak da "O, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır." (Mülk 67:2) ayetini gösterir.

Râzî'ye göre Hz. İsa, Kur'an'da da belirtildiği gibi tam anlamıyla bir ruh olan Cebrail'in Meryem'e üflemesiyle meydana geldiğinden, nefesinin hayat ve ruh vermesi imkansız görünmez. Aynı zamanda "Allah'ın izniyle" ibaresi de burada sıkça kullanılmaktadır.³⁸

Vahdet-i Vücûd anlayışının en büyük yorumcularından olan Muhyiddin ibn Arabî, *Fususü'l-Hikem* adlı eserinde Hz. Hz. İsa'nın şahsı ve mucizelerine şöyle yer verir:

Meryem'in suyundan ve Cebrail'in nefesinden, balçıktan, beşer suretinde Ruh, dünya zindanından arınmış olarak hasıl oldu. Bu sebepten onun cisimde ikâmeti bin yıldan fazla uzatıldı. Ruh Allah'tandı; O'ndan, başkasından değil. Ve böylece O ölüleri diriltti, balçıktan kuş yaptı. Ta ki, onun nesebinin Rabbinden olduğu açıklansın ve onunla yerlere ve göklere tesir etsin. Allah onun cismini temiz ve ruhunu nezih kıldı ve onu yaratmada kendine benzetti.³⁹

İbn Arabî Hz. İsa'nın mucizelerinden bahsederken onun özüne vurgu yapmaktadır.⁴⁰

35 Kurtubî, *el-Cami' li-ahkâmi'l-Kur'an*, Kahire: Darü'l-Kitabi'l-Arabî, 1967, cilt III-IV, s. 94.

36 M. Ayoub, *The Qur'an and Its Interpreters*, cilt II: The House of Imran, Albany: State University Press, 1992, s. 144-146.

37 Neal Robinson, "Creating Birds out of Clay: A Miracle of Jesus in the Qur'an and in Classical Muslim Exegesis", *The Muslim World*, LXXIX (1989), 1-13, s. 7-9.

38 M. Ayoub, *a.g.e.*, s. 146.

39 İbn Arabî, *Fususü'l-Hikem ve't-ta'likati aleyh*, (haz. Ebû'l A'la Afifi), Beyrut: Darü'l-Kütübü'l Arabiyye, 1980, s. 138.

40 Bu konuda bkz. Dr. Suad Hakim'in basılmamış makalesi "The Spirit and the Son of the Spirit, A Reading of Jesus according to Ibn Arabî".

İsa, Meryem'in gerçek suyu ile Cibril'in mevhum olan suyundan meydana geldi. ⁴¹

... O ilahî bir ruh olduğu için ölüyü diriltme işinde, can verme Allah'tan ve üfleme İsa (as)'dan idi. Nasıl ki, kendi yaratılışında üfleme işi Cibril'den, ve Kelime Allah'tan idi. Böylece ölüyü diriltme işi mevhum olarak İsa'ya ait olsa da aslında Allah'tandı. ⁴²

... Diriltme işi İsa'ya bir yandan tahkik yoluyla aitken, diğer yandan da vehim yoluyla aitti. Böylece onun hakkında tahkik yönünden Allah tarafından "ölüleri diriltti" denildi ve şu ayet nazil oldu: "O balçığa üfle ve Allah'ın izniyle kuş olur."⁴³

Kısaca denebilir ki, İbn Arabî'ye göre Hz. İsa, ruh olduğu ve ruh ile hayat verme özelliği birbirinden ayrılamaz olduğu için 'üzerlerine üfleme' suretiyle ölümlere hayat vermiştir. O, Allah'ın izniyle, her kim ve her ne olursa olsun yeniden hayat verebilme özelliğine sahipti. Görülüyor ki Ruh, kendi başına hayat verebilir. Bununla birlikte, bu alemde hiçbir "yapıcı, hayat verici" varlık Allah'tan bağımsız olmadığından tüm fiiller Allah'ın izniyle gerçekleşmektedir ki, bu da o varlığın Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi olması anlamına gelmektedir. Böylece Hz. İsa -Allah'ın izniyle- bir kuşa ya da ölüye üflediği zaman nefesinden hayat hasıl olmaktadır. İbn Arabî, Hz. İsa ile ilgili olan bölümün başında Sâmirî hikayesini anlatır. Sâmirî, bir ruh olan, Allah'ın elçisi Cebrail'in atının ayak izlerinden etkili bir güç elde etmişti. Daha sonra bu gücü yapmış oldukları altın buzağıya aktarmış, buzağı da böğürmeye başlamıştı. ⁴⁴

Böylece, Hz. İsa'nın şahsında ortaya çıkan hayat verme özelliği ruhun gücünden kaynaklanmaktadır. Bu noktada, "ruhani bir varlık olmak" ile "tanrısal-ilahî Varlık olmak" arasındaki fark açıkça göze çarpar.

İbn Arabî, ardından Hz. İsa bu mucizeleri gerçekleştirdiğinde neler olduğuna değiniyor. Hz. İsa, ilahî güçlere sahip olduğundan insanlar şaşkınlığa düşmüş ve onun basit bir insan olamayacağına hükmederek, onun "tecessüd etmiş Tanrı" olduğunu ileri sürmüşlerdir. İbn Arabî'ye göre "bu insanlar Hz. İsa'yı Tanrı olarak görmekle, ve Hz. İsa'nın şahsında bu mucizeleri gerçekleştiren Allah'ı inkâr etmekle apaçık küfre sapmışlardır."⁴⁵ Bu açıdan bakıldığında, her insan Allah tarafından kendisine üfürülmüş bir ruh taşımaktadır. Allah Kur'an'da şöyle buyurmaktadır: "Ona en uygun biçimi verip kendi ruhumdan kattığım

41 İbn Arabî, *a.g.e.*, s. 139.

42 *A.g.e.*, s. 139.

43 *A.g.e.*, s. 140.

44 *A.g.e.*, s. 138.

45 *A.g.e.*, s. 141.

zaman onun önünde yere kapanın.” (Sâd 38:72)⁴⁶ Fakat normal insanların durumu Hz. İsa'ninkinden farklıdır. Hz. İsa diğer insanlar gibi ruha sahip bir varlık değil, bizzat kendisi ruhtur. Onun insanlar arasındaki varlığı ise, Cebrail'in Hz. Muhammed'i ziyareti sırasında insan kılığına bürünmesi gibidir.

Bu anlamda Hz. İsa'nın yaratılması özel bir olaydır ki, doğrudan bir meleğin aracılığıyla gerçekleşmiştir. Ya da kısaca diyebiliriz ki, İbn Arabî'ye göre Hz. İsa'nın ilahî varlığı onun, Hıristiyan inancında algılandığı şekliyle “Tecessüd etmiş Tanrı” olmasından değil, ilahî bir ruh olmasındandır. Daha önce değindiğimiz gibi mucizelerle ilgili olarak ise üfleme işini Hz. İsa gerçekleştirmekle birlikte, hayat verme Allah'a aittir.

Günümüz Kur'an yorumcularından olan Muhammed Esed, Hz. İsa'nın mucizeleriyle ilgili farklı bir bakış açısına sahiptir. Hz. İsa'nın çamurdan kuş yapma işini teşbihî olarak algılayan Esed, Arapça *tayyr* kelimesinin İslamiyet öncesi ve Kur'an'daki kullanımıyla “kader”, “talih” anlamına geldiğini savunmuştur.

Esed'e göre burada İsrailoğullarına seslenen Hz. İsa, “onların hayatlarının sade balçığından kendileri için yükselen bir kader tasarımı geliştireceğini” söylemektedir. Aynı ayette “ölülerin yeniden hayata döndürülmesi muhtemelen, ruhen ölmüş olan topluma yeniden hayat verişini”, “cüz-zamlı ve körün iyileştirilmesi” ise “ruhen hasta ve hakikate karşı kör olan insanların derunî olarak yeniden yaratılmalarını” ifade etmektedir.⁴⁷

Özetle, yukarıda değindiğimiz gibi, ilk dönem müfessirlerinden olan Taberî, Hz. İsa'nın tannasal bir varlık olup olmadığı tartışmalarından uzaktır. Ona göre Hz. İsa'nın mucizeleri onun nübüvvetinin delili olup, bu işleri Allah'ın izniyle gerçekleştirmiştir.

İbn Kesîr, dikkatleri Hz. Musa ve Hz. Muhammed'in şahsında gerçekleşen mucizelere çekerek, Hz. İsa tarafından gerçekleştirilen mucizelerin daha geniş bir çerçevede ne anlam ifade ettiği üzerinde durmuştur.

Kurtubî ve Râzî, Hz. İsa'nın mucizelerini “Allah'ın izniyle” gerçekleştirmesi üzerinde dururken, Râzî bu konuda bir adım daha atarak “Hz. İsa'nın, Cebrail'in Meryem'e ruhundan üflemesi suretiyle yaratıldığını, bu sebeple de Hz. İsa'nın üfleme suretiyle hayat ve ruh vermesinin mümkün olduğunu” savunmuştur.

Teşbihî dili oldukça sık kullanan İbn Arabî'nin fikirleri Hıristiyanlığın bu konudaki anlayışına yaklaşıyor gibi görünse de o, tecessüd fikrini şiddetle reddetmekte ve bunu *küfür* olarak değerlendirmektedir. İbn Arabî'ye göre üfleme Hz. İsa'ya ait olmakla birlikte hayat vermek Allah'a aittir.

Muhammed Esed'in mucizelerin hakiki varlığını göz ardı etmesi, Kate Zebiri'nin de belirttiği gibi, “Esed'in sürekli baş vurduğu ve Kur'an'daki

46 Ayrıca bkz. Secde 32:9; Hier 15:29.

47 Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, (çev. C. Koytak, A. Erturk), cilt I, İstanbul: İşaret Yayınları, 1999, cilt I, s. 99.

diğer olağanüstü olaylar için de kullandığı hermenötik yorumdan kaynaklanmaktadır".⁴⁸ Bu tarz bir yorum fazla yaygın olmasa da, bunun mucizelerin ontolojik anlamda varlığını kabul etmemeye varabilecek problemli bir anlayış olarak görülebileceğini belirtmeliyiz.

Sonuç olarak denebilir ki, İslami anlayış mucizeleri Hz. İsa'nın nübüvetinin bir kanıtı ve Allah'ın Kadir-i Mutlaklığının bir açıklaması olmasından farklı bir şekilde görmezken, Hıristiyanlık tecessüd fikrini başlangıç noktası olarak almak suretiyle, mucizelerin Hz. İsa'nın tanrılığının delilleri olduğu yorumunu getirmektedir.

EK I

Eski Ahit'ten Bazı Mucizeler

- İbrahim (Tekvin 15, Tekvin 16)
- İshak (Tekvin 26:1-6)
- Yakup (Tekvin 28:1-2, Tekvin 32:1, 2)
- Yeşu (Yeşu 3, 4, 5:13-15)
- Gideon (Hakimler 6:11-24, 6:36-40)
- Samson (Hakimler 13:2, 13:25)
- Samuel (1. Samuel 3, 7, 9:6)
- İlya ve Elişa (1. Krallar 17 vd.; 2. Krallar 1-13)
- İşaya (İşaya 38:1-8)
- Diğerleri (2 Samuel 24:10-17; 1. Krallar 13:1-10)

EK II

Hız. İsa'nın İnciller'deki Mucizelerinden Örnekler

- Yiyeceklerin çoğalması (Markos 6:35-44, 8:1-10, Matta 14:15-21, 15:32-39, Luka 9:12-17, Yuhanna 6:3-16)
- Simon'un kaynanasının iyileşmesi (Markos 1:29-30, Matta 8:14-15, Luka 4:38-39)
- Bir cüzzamlının iyileşmesi (Markos 1:40-45, Matta 8:1-14, Luka 5:12-16)
- Kefernahum'da bir inmelinin iyileşmesi (Markos 2:1-12, Matta 9:1-8, Luka 5:17-26)
- Eli kurumuş adamın iyileşmesi (Markos 3:1-6, Matta 12:9-14, Luka 6:6-11)

⁴⁸ K. Zebiri, "Contemporary Muslim Understanding of the Miracles of Jesus", *The Muslim World*, XC (2000), 71-90, s. 86.

- Fırtınanın durması (Markos 4:35-41, Matta 8:18, 23-27, Luka 8:22-25)
- Gerasinilerin memleketindeki cine tutulmuş adam (Markos 5:1-20, Markos 8:28-34, Luka 8:26-39)
- Yairus'un kızının dirilmesi (Markos 5:21-24, 35-43, Matta 9:18-19, 23-26, Luka 8:40-42, 49-56)
- Kanaması olan kadının iyileşmesi (Markos 5:24-34, Matta 9:20-22, Luka 8:43-48)
- Kefernahumlu komutan (Matta 8:5-13, Luka 7:1-10, Yuhanna 4:46-54)
- İsa'nın su üzerinde yürümesi (Markos :45-52, Matta 14:22-23, Yuhanna 6: 16-21)
- Sara hastalığına tutulmuş çocuk (Markos 9:14-29, Matta 17:14-21, Luka 9:37-43)
- Erihalı kör adam (Markos 10:46-52, Matta 20:29-34, Luka 18:35-43)
- Mucizevi avlanma (Luka 5:11, Yuhanna 21:13-14)
- Kefernahum'daki cine tutulmuş adam (Markos 1:21-28, Luka 4:31-37)
- Dilsiz ve cine tutulmuş birinin eski haline dönmesi (Matta 12:22-23, 9:32-34, Luka 11:14)
- Kenanlı kadının kızının iyileşmesi (Markos 7:24-30, Matta 15:21-28)
- Bir sağır-dilsizin iyileşmesi (Markos 7:31-37)
- Beytsaydalı kör adam (Markos 8:22-26)
- Nainli bir dulun oğlunun dirilmesi (Luka 7:11-17)
- Sakat bir kadının iyileşmesi (Luka 13:10-17)
- Vücudu şişmiş bir adamın eski haline dönmesi (Luka 14:1-6)
- On cüzzamlının iyileşmesi (Luka 17:11-19)
- Malkus'un kulağının eski haline dönmesi (Luka 22:50-51)
- Kana'daki mucize (Yuhanna 2:1-12)
- Beythesta havuzunda bir kötürümün iyileşmesi (Yuhanna 5:1-18)
- Doğuştan kör bir adamın iyileşmesi (Yuhanna 9:1-41)
- Lazarus'un dirilmesi (Yuhanna 11:1-45)